

י"ד אלול ה'תשפ"ב		כניסת שבת	יציאת שבת
ירושלים	18:13	19:30	
ת"א	18:35	19:32	
חיפה	18:25	19:32	
באר שבע	18:35	19:31	

איילן של צהלה

פרשת "כי-תצא"

פרשת "כי-תצא" כולה מצוות! על פי מניין המצוות של הרמב"ם יש למנות בה שבעים ושתיים מצוות - יותר מבכל פרשה אחרת בתורה והיא מהווה חלק מנאום המצוות המרכזי של משה רבנו. בניגוד לפרשות הקודמות העוסקות בכינון מוסדות לאומיים ובמינוי מנהיגים, פרשת "כי-תצא" עוסקת במצוות המוסדות על הפרט בכמה ממעגלי חייו: דיני אישות ומשפחה, היחסים החברתיים והכלכליים בין אדם לחברו, והרכוש האישי. פרשת השבוע פותחת בפסוק:

"כי-תצא למלחמה, על-איבך; ונתנו ה' אלקיך, בידך--ושבית שביו." (דברים כ"א, י')

פרשנים בכל הדורות מדגישים שהכוונה אינה רק למלחמה פיזית. וכך מספר ספר "חובת הלבבות": מעשה באדם אחד שראה אנשים הולכים ומריעים בתהלוכת ניצחון, שמחים שניצחו במלחמה נגד המדינה הסמוכה. אמר להם: את המלחמה הקטנה ניצחתם, המלחמה הגדולה עדיין לפניכם. אמרו לו האנשים: אבל זו הייתה מלחמה גדולה מאוד, מדוע לומר שהיא מלחמה קטנה? ענה: מלחמה בעולם הזה נחשבת קטנה לעומת המלחמה נגד המידות הרעות, נגד היצר, נגד החולשות האנושיות שלנו. זו המלחמה הגדולה של חיננו, והיא מלחמה תמידית, מתוחכמת, בלתי פוסקת, כיצד אנו מדברים, מתנהגים וחושבים.

בכל אדם פועלים ומתפתחים מידי יום ביומו שני כוחות מנוגדים, יצר טוב ויצר רע. אדם אשר אינו חש כי מצוי הוא בעיצומה של המערכה מול יצרו, אות הוא, שהיצר כבר הצליח לנצחו, והוא שבוי עתה ברשתו בתנאים מבישים.

בשונה ממלחמה בשדה הקרב המוגבלת בזמן, מלחמת היצר מתארכת ונמשכת כל עוד נשמת האדם באפו. במלחמת היצר, גם אם יבחר האדם בטוב, לעולם לא תסתיים המלחמה. היצר ימשיך לתקוף, וחייליו יסתערו גלים גלים ללא הפסקה.

לשם כך מבטיחה לנו תורתנו הקדושה: רק אם תהיה נחוש להילחם ביצר הרע **"כי-תצא למלחמה"**, תחלץ לפעולה, תצא לחום בו ותהיה חדור בהכרה שהוא אויב ושונא, ותלחם בו בכל כוחך, מובטח לך שהשם יתברך יהיה בעזרך לנצחו כי **הבא להיטהר מסייעים בידו ממרום לעמוד בכבוד במערכה וגם לנצח**. ובתחילת הפסוק נרמזים כלי הנשק בעזרתם זוכים אנו לעזר משמיים לנצח את האויב: **"תצא" - נוטריקון: תפילה, צדקה, אור, הוא אור התורה ומצוותיה**.

ואמר **הרבי מקוצק** - במלחמת היצר, שאדם מנהל יום יום בחיים, כל עוד לא יתן ליצר הרע דריסת רגל אצלו, קל יהיה לו להתגבר על מזימתיו ולנצחו. ברם, אם חלילה תאפשר לו לחדור בגבולך, שוב לא תוכל להרחיקו מעליך בנקל, ותהיה זקוק למאמץ רוחני גדול ולרחמי שמים מרובים.

ואמר בעל ה"זרע שמשון" רבנו **שמשון חיים** ב"ר נחמן מיכאל נחמני ז"ע (ואתחנן אות ז'): יצר הרע נקרא זבוב, והטעם לכן פירש ה'כלי יקר', לפי שיש לו לזבוב פה חלוש ואין לו כח לנקוב בבשר ואינו נכנס בו אלא אם כן ימצא שם איזה נקב קטן ואז נכנס בתוכו ומרחיבו ומתליע כל הבשר, - כך יצר הרע אינו נכנס באדם שלם שלא עבר עבירה מימיו. וזהו שאמרו (אבות ד, ב) "עבירה גוררת עבירה". את החטא הראשון עושה האדם בפשיעה, שהרי ליצר הרע עדיין אין לו כח ורשות להסיתו, והיה יכול לשמור את עצמו אם היה רוצה, וכיוון לא שמר עצמו נקרא תחילתו בפשיעה, ואף אם אחר כך יהיה אנוס מחמת יצר הרע, מכל מקום הדין הוא: תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב.

"כי תבנה בית חדש, ועשית מעקה לגגך; ולא-תשים דמים בביתך, כי-יפל הגפל ממנו." (כ"ב, ח')

אמר **בעל החתם סופר** ז"ע: רמז מן השמים יש כאן לדרך הנכונה והרצויה בעבודת התשובה של האדם: **"כי תבנה בית חדש"** - אדם העושה תשובה על חטאיו הריהו כבונה בית חדש, נקי מכל רבב. והואיל ומכיר האדם את מגרעותיו וחסרונותיו, עליו לעשות הכל כדי שלא יבוא שוב לידי חטא. על כן, **"ועשית מעקה לגגך"** - יציב לעצמו סייגים, יגדור גדרים ויעשה משמרת למשמרת, וכך יישמר מן החטא.

ה"בן איש חי" זצ"ל **רבי יוסף חיים** מבגדד (נפטר השבוע, י"ג באלול לפני 111 שנה) מוצא בפסוק זה, רמז לדרך הנכונה והרצויה בעבודת התשובה של האדם, ומפרש את הפסוק בדרך המוסר, על אדם החוזר בתשובה ומשתדל להיות איש חדש, וז"ל:

ידוע כי הגוף הוא ביתה של הנשמה, והחזרה בתשובה הרי זה כבניית "בית חדש" לנשמה. ומצווה תורתנו הקדושה: כאשר תשוב בתשובה, ותהפוך את גופך ל"בית חדש", **דע שקודם עליך לקדש את מחשבותיך השוכנות בראשך, ועשית מעקה לגגך-- לראשך, עליך להציב גדרים וסייגים שימנעו ממך ליפול בשנית**.

ולחיוזק דבריו, הוא מצא בפסוק זה רמז מדהים: **"בית" בגימטריא 412**. "מעקה גגך" בגימטריא 241. אם תסיר את "מעקה גגך" (241) מן ה"בית" (412), התוצאה היא: 171 - "הנופלי". כלומר: אם תסיר את הסייגים ואת הגדרות מראשך - מהבית החדש שבנית - עלול אתה ליפול בשנית להיות "הנופל" ממנו.

"לא-יבא עמוני ומואבי, בקהל ה': גם דור עשירי, לא-יבא להם בקהל ה' עז-עולם. על-דבר אשר לא-קדמו אתכם, בלחם ובמים, בדרך, בצאתכם ממצרים; ואשר שָׁכַר עֲלֶיךָ אֶת-בְּלִעַם בֶּן-בְּעוֹר, מִפְּתוֹר אֲרָם נְהַרְס--לְקַלְלָךְ." (כ"ג, ד-ה')

ויש לשאול: מדוע התורה מדגישה ותולה את הדבר שלא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' "על-דבר אשר לא-קדמו אתכם, בלחם ובמים"? וכי זה היה כל חטאם? הרי הם ביקשו גם להרוג את ישראל! כפי שכתוב מיד לאחר מכן **"ואשר שָׁכַר עֲלֶיךָ אֶת-בְּלִעַם בֶּן-בְּעוֹר, מִפְּתוֹר אֲרָם נְהַרְס--לְקַלְלָךְ."**

אמר ר' אליעזר (שיר השירים רבה): התביעה על עמון ומואב היא על **חוסר דרך ארץ**! מנהגו של עולם לקדם במאכל ומשקה את הבאים מן הדרך, בין רעבים ובין שבעים. וספר "דרכי מוסר" כותב, שהתורה באה ללמדנו שגם רוצחים שפלים התאבדים להשמיד אומה ולכלותה, לא ירדו בבת אחת לשפל המדרגה, לדיוטא התחתונה של רצח עם. ראשיתו של מעשה נורא זה נעוץ בשורשים קדומים של **העדר דרך ארץ**. אוטם הלב שהתבטא באי-קידום אומה העוברת בגבולה בלחם ומים, הייתה תחילת התדרדרותם מטה עד אשר באו לכלל רציחה.

ומסכם את הדברים **המגיד מדובנא**: הרי לנו יסוד גדול עד מאוד! תאוות הרצח של האדם היא רק התוצאה של "לא-קדמו אתכם, בלחם ובמים". כאשר האדם עובר את חיינו בצורה אגואיסטית ואנוכית, ואינו חושב על אחרים, הרי הוא מסוגל להגיע למצבים של רציחה, רח"ל. אם חברו יחסום לו את הדרך ולא יאפשר לו להגיע להנאות האישיות שלו, הוא לא יחשוב פעמיים, ויעשה את הפשע הגדול ביותר. האנוכיות ואהבת העצמיות של האדם היא-היא המביאה אותו לכך שירצה לקחת את חיי חברו. ולכן כאשר התורה מזכירה את הסיבה מדוע לא יבואו עמוני ומואבי בקהל ה', היא אינה מדברת על תאוות הרצח שלהם, כיוון שזו רק התוצאה מכך שלא קידמו את עם ישראל בלחם ובמים.

נלמד, שכאשר הלב אטום ואינו ער למצוקת הזולת אפילו בדברים קטנים, האדם נהיה אדיש, רגשותיו קהים, וליבו מוסיף ונאטם למצוקות גדולות יותר, עד שבעיניו הזולת אינו קיים כלל.

בהמשך, מוצאים אנו מקבץ של ציווים לזירות בדיני ממונות: **"לא-תשיך לאחריך, נשך כסף נשך אכל: נשך, כל-דבר אשר ישך."** (כ"ג, כ') והנה סיפור מדהים שהתפרסם בבני ברק ערב ר"ה תשנ"ה (פדה נפשי) ואמרו עליו חכמים שמצווה לפרסמו ברבים, וכך המעשה: קברן אחד לאחר שעסק בקבורתו של נפטר אחד, כשהגיע לביתו ראה שאבד לו הארנק ובו סכום מאוד גדול של כסף, לאחר מחשבה הבין שהכסף נפל לו בשת שקבר את המת.

פנה הקברן לרבו ושאלו, האם מותר לפתוח את הקבר להוציא את הכסף, כיון שמדובר היה בסכום גדול, התיר הרב לפתוח את הקבר אחר בקשת מחילה מהנפטר לפני שיתחיל המת להתנוון, וכך עשה. כשפתח הקברן את הקבר נבהל מאוד כשראה שם ג' נחשים שמכישים ואוכלים את בשר הנפטר. למרות שכבר ראה אי אילו מחזות זוועה בחייו, אבל כזה דבר נורא ומזעזע לא ראה. מוזעזע עד עמקי נשמתו, סגר מיד את הקבר, ובא לרבו לספר לו את המחזה הנורא שראה.

שאל הרב את הקברן מה שם הנפטר, והקברן אמר לו את שמו, אמר לו הרב אני מכיר את האיש והוא היה מלוח בריבית, והוכחתי אותו כמה פעמים, ולא שמע, וזה עונשו, לכן מצוה לפרסם את הסיפור הזה למען ישמעו ויראו. וזה שנענש בנחש שהרי הוציא הכתוב את האיסור בלשון "לא תשיך" (דברים כג, כ) והאיש שמלווה בריבית הוא נושך את אחיו וכנגד זה נענש בעונש של נשיכת נחש, ה' ישמרנו ויצילנו.

וממשיכה תורתנו הקדושה ומצווה: "לא-תַעֲשֶׂק שְׂכִיר" (כ"ד, י"ד), "בְּיָוֹם וְיָמָּה שְׂכָרוֹ" (ט"ו), "לא תִּטֶּה, מְשֻׁפֵּט גֵר יָתוֹם; וְלֹא תִחַבֵּל, בְּגָד אֶלְמָנָה." (י"ז). ומיד לאחר מכן מצווה התורה על סדרת מעשי חסד וצדקה: להשאיר לעניים לקט שכחה ופאה. לומר לך, שאין די בכך שנהרים מעוול ומנמעים מעברה, אלא יש להרבות בחסד ובמצוות.

כתוב בזוהר הקדוש, שבכל יום ויום בו יהודי גומל חסד עם רעהו, עומד לו יום זה כאפטרופוס בשמים. וכתב השל"ה הקדוש ז"ל על הפסוק "הַקֹּדֶשׁ אֶל-כָּל הַיּוֹם" - ראוי לאדם שלא יעבור עליו יום אחד מימי חייו שלא יעשה בו חסד עם רעהו. וביותר, כתב הגה"ק רבי יצחק מוואלאזין בשם רבי חיים מוואלאזין, שעל האדם לדעת שכל ביאתו להאי עלמא אינו כלל וכלל עבור עצמו, אלא עבור שיעזור ויטיב עם אחרים.

רבי חיים-פרץ ברמן שליט"א, מראשי ישיבת פוניבז', סיפר את הסיפור הבא: לא רבים יודעים שאבי, הגאון רבי שלמה ברמן זצ"ל החזיק בביתו גמ"ח להלוואות כספים, ממנו נהנו תלמידי חכמים רבים שהיו זקוקים להלוואות. פעם אחת אירע שאחד הלווים לא החזיר את הכסף, וכיוון שהיה מדובר בכספי-צדקה, הרי כשעברו שבועיים מאז הזמן שנקבע לפירעון, התקשר הגר"ש אל הערב, ששמו היה הרב מ. פוליתנסקי זצ"ל, כדי להזכיר את עניינו של החוב. מיד לאחר מכן הגיע הערב לביתו של ראש הישיבה זצ"ל, ובידו כספי ההלוואה ומסרם, תוך שהוא מבקש את סליחתו. וכך אמר הרב פוליתנסקי ש"כבר לפני שבועיים הגיע הלווה לביתי עם כל הכסף, ובקש שאעשה לו טובה, שכיון שאין לו פנאי לעלות לביתו של ראש הישיבה ולהשיב את החוב, הוא מבקש ממני שאעשה זאת במקומו, וכאמור מסר לי את הכסף. אני הוא זה ששכחתי להחזיר, ועל כך אני מתנצל ומבקש סליחה", אמר הערב להגר"ש ברמן זצ"ל. כעבור כמה חודשים מגיע הלווה בכבודו ובעצמו לביתו של הגר"ש, ובידו כספי ההלוואה... "אני מבקש להתנצל בפני ראש הישיבה על האיחור הגדול בהחזרת החוב... זכרתי את זמן הפירעון, וידעתי שעלי להשיב את הכסף, אבל לא היתה בידי פרוטה לפרוטה, ולכן התרתי לעצמי לאחר את זמן הפירעון, ועל כך הנני מבקש סליחה ומחילה" - אמר. תמה הגר"ש, ואמר ללווה: "וכי אינך זוכר שהחזרת לי את הכסף על ידי הרב פוליתנסקי, שהגיע והשיב לי את הכסף, וסיפר שבקש ממנו לעשות לך טובה, ולהביא את הכסף במקומך?". והלווה אינו יודע על מה מדבר ראש הישיבה... "אני החזרתי את הכסף?! מה פתאום?!". או-אז התבררה צדקתו של הרב פוליתנסקי זצ"ל... לא די ששילם מכיסו את כל החוב, אלא עוד פיארו את שמו של הלווה כ'צדיק', וסיפר שהחזיר לו את כל החוב, והוא זה ששכח... היש לך אדם שקנה את מידת החסד, יותר ממנו?

ידוע, כי יש בכוח אמירת פסוקי תהילים מעלות וסגולות רבות, כדברי השל"ה הקדוש: "אין לנו דבר גדול יותר מספר תהילים, ומי שחשקה נפשו לדבקה בו יתברך ובשבחיו, ידבק עצמו בספר תהילים...". ורבי אלימלך מליזנסק אמר: "מזמורת תהילים הם מפתחות המתאימות לכל היכולות הרחמים", רפואה, ישועה ופרנסה". מספרים כי גם ה'חווה מלובלין' היה מרבה לדבר בפני תלמידיו במעלת אמירת פרקי תהילים ששורשה רם ונשגב, אולם הדגיש ה'חווה' לתלמידיו, כי האומר את כל ספר תהילים בכוונה ובמתינות מראשיתו ועד סופו - הרי הוא פועל פעולות גדולות ועצומות בשמיים, ומיד הוא מתרומם ומגיע למעלות גדולות ועצומות. תלמיד אחד שנכח במקום התפעל כל כך מעוצמת מעלת התהילים, לכן, מיד גמר ואמר בליבו לקחת לתחרת יום חופש מעבודתו ולומר בכוונה ובשמחה עצומה את כל ספר תהילים. משעת בוקר מוקדמת, הסתגר התלמיד בבית הכנסת כשהוא מעוטר בטלית ותפילין והחל באמירת כל ספר תהילים בכוונות נפלאות ובהשתפכות הלב. כך עשה במשך שעות שלמות. עד שלפתע, מעט לפני שהגיע לסיום, נכנס למקום שמשו של ה'חווה מלובלין' ופנה אליו: "רבנו שלח אותי לבקש ממך לעזוב מיד את כל עיסוקיך, וללכת אל הכפר הסמוך על מנת לעזור ליהודי אחד הזקוק לעזרה". מיד ציית התלמיד להוראת רבו, סגר את ספר התהילים ועשה את דרכו לעזור לאותו יהודי, אך בכל אופן חרה לו בליבו: מדוע לא זכה להשלים את כל ספר התהילים הקדוש, ובפרט כשייחד לכך יום שלם ולקח חופש מעבודתו, אלא שבתוך ליבו ידע, כי רבו ה'חווה' כשמו כן הוא, רואה נסתרות, והייתה לו כוונה בדבר. מיד כשסיים לעזור לאותו יהודי, עשה את דרכו אל מעונו של רבו ה'חווה', ובהגיע תורו שפך את ליבו: "יילמדנו רבנו, מדוע לא נתן לי הרב להשלים את מלאכת הקודש אמירת התהילים הנשגבה, אשר לשמה לקחתי יום חופש והסתגרותי שעות שלמות בבית המדרש?". חייך ה'חווה' הקדוש והשיב לו: "ידעתי בני גם ידעתי ממעשיך באותו יום, ודע לך כי אמירת התהילים שלך עשתה רושם גדול בשמיים. אך בכוונה שלחתי את השמש להפסיק אותך מעט לפני הסיום, על מנת ללמד אותך לימוד יקר וחשוב מכל:

יותר חשוב מכל אמירת התהילים ברצף ובכוונה – היא העזרה ליהודי ועשיית חסד עמו. אשר עם כל מעלת התהילים, אין היא משתווה לעשיית חסד ועזרה ליהודי הזקוק לה, שבשמיים גדולה היא לא פחות..."

יש הרבה דרכים לתאר יחסים בין יהודי ליהודי אחר. בפרשתנו התורה משתמשת פעם אחר פעם בשתי מילות מפתח: 'אָחִיךָ' ו'רֵעֵךְ'. התורה כאילו מתעקשת על המילים האלה. פעם אחר פעם, בנושאים שונים, בהלכות שונות, הוא תמיד שאר אחיך: "לא תִרְאֶה אֶת שׂוֹר אָחִיךָ... הַשֶּׁבֶת תִּשָּׁבֵם לְאָחִיךָ... וְלֹא תִעֲשֶׂק שְׂכִיר עֵינֵי וְאָבְיוֹן מֵאָחִיךָ..." ואם זה לא אָחִיךָ, אז זה רֵעֵךְ: "כִּי תִבֹּא בְּכֶרֶם רֵעֵךְ... וְחָרְמַשׁ לֹא תִנְיֵף עַל קִמְת רֵעֵךְ...". זו לא סתם בחירת מילים, זו אמירה חברתית: האיש הזה מולך שמחפש את מה שאיבד, האיש שזקוק לנדיבה, האיש שאתה מעסיק – הוא לא סתם אדם. אתה אולי לא מכיר אותו, לא יודע איך קוראים לו ואולי מעולם לא נפגשתם, אתם לא מאותה עדה או מפלגה, אבל יש ביניכם אחווה, ברית, קשר עמוק. לא משנה מה צדקים הקמפיינים. התורה מזכירה לנו סוד קיומי שמגדיר את כולנו: אחים ורעים.

אנו נמצאים בחודש אלול. בתקופה זו רבים מאתנו אומרים "סליחות" שמטרתן לא לספר לבווא עולם שחטאנו – דבר זה גלוי וידוע לפנינו! מטרת הסליחות היא לפתוח את סגור ליבנו ולומר זאת **לעצמנו**, להכיר בחטאינו ולקבל על עצמנו להתחיל בדרך חדשה. בפסוק (במדבר יג, ב): "שֶׁלַח-לָךְ אֲנָשִׁים, וְיָתְרוֹ אֶת-אֶרְצָךְ פְּנֵעוּךְ", תרגם אונקלוס: "ויאללון ית ארעא", וכתב ב"לקט יושר", לפי זה, פירוש תיבת "אלול" הוא מלשון ריגול ותיור! כי בחודש זה צריך איש ישראל לתור ולרגל אחר מעשיו של כל ימות השנה, ולגלות היכן ומה צריך תיקון ותשובה.

אמר ה"חפץ חיים" זע"א: יתבונן האדם תמיד בימי היותו בעולם הזה לדרוש את ה', כי בעולם הזה יכול למצוא אותו ולדבר איתו בתורה, וכן לקיים מצוותיו ולתת הודאה לשמו בברכה עליהם בלשון נוכח כאשר ידבר איש אל רעהו, כמו שאנו אומרים "ברוך אתה ה'". בעת שהאדם הוא בעולם הזה, הוא מצוי לפני ה' תמיד, ואפילו אם עיוות וקילקל, יכול לשוב ולבקש על נפשו להיטיב עמו בכל העניינים, והקב"ה קרוב לו, וכמו שנאמר (תהילים קמ"ה) "קרוב ה', לְכָל-קְרָאֵיו-- לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאוּהוּ בְּאֵמֶת...". אבל האדם מתעצל בזה יום יום, עד שנסתלק מעולם ובא לידי חשבון, ושם ימצא הפנקס פתוח וכל ענייניו נכתבים וחתומים, ונפשו ורוחו ונשמתו הן בסכנה גדולה, כי צריך להשיב על הכל תשובה נכונה ואין לו מה להשיב, והוא צועק: וי! כשהייתי בעולם התחתון היה הקב"ה מצוי אצלי תמיד והיה ביכולתי לבוא ולהשתטח לפניו ולבכות והיה מוחל לי על הכל, וגם היה מסייע לי לדיעת תורתו ולקיים מצוותיו, וכמו שאמרו חז"ל (שבת ק"ד): "הבא לטהר, מסייעין אותו".

"לְדוּד: ה', אורי וישעי" (תהילים כז) במשך כחודש וחצי אנו אומרים בכל בוקר וערב (בתפילת מנחה או בתפילת ערבית, תלוי לאיזה עדה ומנהג אנחנו שייכים) את מזמור "לְדוּד ה' אורי וישעי". כתב ר' יעקב רוקח (שערי תפילה): "כל האומר 'מזמור לדוד ה' אורי וישעי' מראש חודש אלול עד אחר שמחת תורה, אפילו גזרה רעה נתונה עליו מן השמים יכול לבטלה, ומעביר מעליו כל המקטרגים וכל גזרות קשות ורעות, ויוצא זכאי בדין, ומובטח לו שיוציא ימיו ושנותיו בטוב, ויערב לו". ומסביר ה**אר"י** הקדוש: בחודש אלול נפתחים מעליך 13 צינורות של רחמים, שהם מעניקים לאדם את היכולת להשתנות. ומתי הצינורות נפתחים? כשאומרים את מזמור 'לדוד ה' אורי וישעי', כי המזמור מכיל 13 פעמים את שם ה', ובכל פעם שאומרים את שם ה', צינור אחד של רחמים נפתח מעליך. בפרק זה אומר דוד המלך כי גם כאשר אויביו מקיפים אותו מבפנים ומבחוץ הוא אינו מפחד, כי "בְּזֹאת, אֲנִי בֹטָח...". ויש לשאול: מה הכוונה ב"בזאת"? על מה בוטח דוד המלך? לפי פירוש אחד, "בְּזֹאת" – הכוונה ל'וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מִשָּׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל...'. ה**רד"ק** מבאר: "בְּזֹאת" – זה ה', אורי וישעי... ה' מעוז-חַיִּי, כי אין במה לשים מבטחנו חוץ מבה'. לפי פירוש נוסף, התשובה מתבססת על הפיוט, "ונתנה תוקף" שנאמר בראש-השנה וביום הכיפורים. הפיוט מסתיים בהכרזה: "ותשובה ותפילה וצדקה – מעבירין את רוע הגזירה". ברוב המחזוריים יש תוספת קטנה: מעל המילה תשובה מופיעה המילה: "צום"; מעל המילה תפילה מופיעה המילה: "קול"; ומעל המילה צדקה מופיעה המילה: "ממון". כל אחת מהמילים האלה ערכה בגימטריה 136 ושלוש המילים ביחד ערכן 408, שזה בדיוק הגימטריה של המילה "יזאת". כלומר: המשורר בוטח ב"יזאת" – ב"צום", "קול", ו"ממון", שהם תשובה, תפילה וצדקה - שלושת הכלים העיקריים שיש ביכולתם לקרוע את גזר הדין ולהעביר את רוע הגזירה, למתוח גשר על פני תהום החורבן ולבנות מחדש בתוככי לבו את בית מקדשו הפרטי, לחתור אל הגאולה הרוחנית הפרטית שלו, אל קרבת ה'.

